

МРНТИ 14.35.05

<https://doi.org/10.51889/2021-1.1728-5496.13>

А.Т.Рахимбекова¹, Н.С.Алтысбаева¹

*¹Илияс Жансүгіров атындағы Жетісу университеті
Талдықорған, Қазақстан*

БАСТАУЫШ СЫНЫП МҰҒАЛІМІНІҢ КӘСІБИ ЖӘНЕ ЖЕКЕ ҚАСИЕТТЕРІНЕ ҚОЙЫЛАТЫН ТАЛАПТАР

Аңдатпа

Мақалада бастауыш сынып мұғалімінің кәсіби және жеке қасиеттеріне қойылатын талаптар қарастырылады. Тез өзгертін қазіргі әлем бір уақытта мұғалімнің әлеуметтік-педагогикалық функциялары мен оған қойылатын талаптарды өзгертеді. Бүгінгі таңда мектептің мақсаты жаңа білім, мақсаттар, құндылықтар мен жеке мағыналарды беру ғана емес, өсіп келе жатқан адамның қабілеттерін ашу. Дәстүрлі көзқарастар жаңа педагогикалық жүйемен алмастырылады, осыған байланысты қоғамның мұғалімнің жеке басына қоятын талаптары өзгереді, бұл оның кәсіби қызметінің жаңартылған мазмұны мен құрылымын көрсетеді. Мұғалім қызметінің тиімділігіне әсер ететін маңызды фактор оның жеке қасиеттері болып табылады. Мұғалімнің іс-әрекет субъектісі ретіндегі қасиеттерін қарастыру кезінде зерттеушілер қабілеттерге өте жақын және жеке болуы мүмкін кәсіби-педагогикалық қасиеттерді ажыратады.

Түйін сөздер: педагогикалық қабілет, имидж, шеберлік, уәж.

A.Rakhimbekova¹, N. Alpysbaeva¹

*Ilyas Zhansugurov Zhetysu University
Taldykorgan, Kazakhstan*

REQUIREMENTS FOR PROFESSIONAL AND PERSONAL QUALITIES OF PRIMARY SCHOOL TEACHERS

Abstract

The article discusses the requirements for professional and personal qualities of primary school teachers. The rapidly changing modern world simultaneously changes the socio-pedagogical functions of the teacher and the requirements imposed on him. Today, the goal of the school is not only to transfer new knowledge, goals, values and personal meanings, but also to reveal the abilities of a growing person. Traditional views are replaced by a new pedagogical system, in connection with which the requirements of society to the teacher's personality change, which reflects the updated content and structure of his professional activity. An important factor affecting the effectiveness of the teacher's activity is his personal qualities. When considering the qualities of a teacher as a subject of activity, researchers distinguish professional and pedagogical qualities that are very close in abilities and can be individual.

Key words: pedagogical abilities, image, skill, motivation.

А.Т.Рахимбекова¹, Н.С.Алтысбаева¹

ТРЕБОВАНИЯ К ПРОФЕССИОНАЛЬНЫМ И ЛИЧНОСТНЫМ КАЧЕСТВАМ УЧИТЕЛЯ НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ

Аннотация

В статье рассматриваются требования к профессиональным и личностным качествам учителя начальных классов. Быстро меняющийся современный мир одновременно изменяет социально-педагогические функции учителя и предъявляемые к нему требования. Сегодня целью школы является не только передача новых знаний, целей, ценностей и личностных смыслов, но и раскрытие способностей растущего человека. Традиционные взгляды сменяются новой педагогической системой, в связи с чем меняются требования общества к личности учителя, что отражает обновленное содержание и структуру его профессиональной деятельности. Важным фактором, влияющим на эффективность деятельности учителя, являются его личностные качества. При рассмотрении качеств учителя как субъекта деятельности исследователи выделяют профессионально-педагогические качества, которые очень близки по способностям и могут быть индивидуальными.

Ключевые слова: педагогические способности, имидж, мастерство, мотивация.

Кіріспе. Қазақстан Республикасының педагогикалық үздіксіз білім беру тұжырымдамасында жаңа формациядағы педагогқа мынадай анықтама берілген: «Жаңа формациядағы мұғалім – бұл жоғары деңгейлі әдіскер, зерттеуші, әлеуметтік-жеке, коммуникативтік, ақпараттық-насихаттаумен сипатталатын рухани-адамгершілік, азаматтық жауапкершілік, белсенді жасампаз, экологиялық мәдениетті, шығармашылық, мәселерге жауап бере алатын, өзін-өзі дамытуға қабілетті тұлға» [1]. Педагогикалық мамандық бірқатар басқа кәсіптерден ойлау тәсілі, борыш пен жауапкершілік сезімімен ерекшеленеді. Педагогикалық мамандықтың негізгі мазмұны адамдармен қарым-қатынас болып табылады. Мұғалімнің жетекші міндеті-әлеуметтік мақсаттарды түсіну және басқа адамдардың күш-жігерін оларға жетуге бағыттау.

Педагогикалық іс-әрекет көптеген функциялардың орындалуын қамтиды, оны жүзеге асыруда іс-әрекеттің тиімділігін, кәсібилігін анықтайтын ерекше қабілеттер өте маңызды. Мұғалімнің жеке басына бірқатар маңызды талаптар қойылады. Педагогикалық мамандықты игеру үшін «қабілеттер мен қасиеттердің қатаң құрылымы, жеке тұлғаның белгілі бір әлеуметтік-психологиялық бейімділігі қажет».

Бірінші кезекте педагогикалық мамандық өкілдеріне қойылатын негізгі талаптарды бөліп көрсету керек. Оларға жататындар: жоғары кәсібилік, шеберлік, имидж.

Мұғалімнің жеке басына қойылатын талаптардың ішінде тұрақты (үнемі барлық дәуірлердің, дәуірлер мен халықтардың мұғаліміне тән) және өзгермелі (әлеуметтік-экономикалық дамудың осы түрінің ерекшеліктеріне байланысты) қоғам орналасқан.

Зерттеу материалдары және әдістері. Мұғалімнің жұмысы объективті түрде кәсіби ұтқырлық пен динамизмді қажет етеді. Әрбір мұғалім даралыққа, бастамаға, өзінің педагогикалық қолжазбасына құқылы. Фактілер, ашылулар, тұжырымдамалар туралы ақпарат ағыны білімнің барлық салаларында қарқынды дамып келеді және өзінің кәсіби функцияларын жоғары деңгейде орындау үшін мұғалім үнемі қазіргі заманға сай жаңа нәрселермен байытып, қарқынды рухани өмір сүріп, жасаушы болуы керек. Мұғалім өсіп келе жатқан дәрежеде зерттеуші болады, ол экспериментатор, теоретик және практиканы, нәзік психолог пен мұғалімді біріктіреді. Мұндай маман қолда бар педагогикалық технологияларға қызмет көрсетіп қана қоймай, сонымен қатар инновациялық, шығармашылық процестерді кең мағынада жүзеге асыра алады.

Бүгінгі таңда мұғалім үшін пән беруші болу жеткіліксіз. Мұғалім - әлеуметтік тұлға, ол-серіктес, педагогикалық қоғамдастық болып табылатын педагогикалық ұжымның өміріне қатысушы. Сонымен бірге, үлкен қоғамдастықтың – мұғалімдерді, студенттерді, мектеп әкімшілігі мен оқушылардың ата-аналарын біріктіретін мектеп ұжымының қатысушысы [2].

Мұғалімнің кәсіби қызметінің жетістігі көбінесе педагогикалық қабілеттерге байланысты. Н.В.Кузьмина педагогикалық қабілеттерге мынадай анықтама береді: «педагогикалық қабілет жеке тұлғаның тұрақты қасиеттері, ол объектіге, құралдарға, педагогикалық жұмыс жағдайларына ерекше сезімталдықтан тұрады және білім алушы тұлғасында қажетті қасиеттерді қалыптастырудың өнімді модельдерін жасайды» [3].

Автор қабілеттердің үш тобын анықтайды: конструктивті, коммуникативті және ұйымдастырушылық. Олар мұғалім қызметінің тиімділігін арттырады.

Қазіргі уақытта психологиялық-педагогикалық әдебиетте педагогикалық қабілеттерге мыналар жатады:

- коммуникативті-қарым-қатынас, ынтымақтастық қабілеті;
- дидактикалық-түсіндіру, білім беру, оқыту қабілеті;
- ұйымдастырушылық-оқушыларды әртүрлі іс-шараларға тарту, оларға қызығушылық тудыру қабілеті;
- конструктивтік-оқу-тәрбие материалдарын іріктеу, жобалау, жоспар әзірлеу қабілеті;
- гностикалық-танымға, таным процесінен ләззат алуға қабілеттілік;
- болжау- педагогикалық іс-әрекеттегі өзара әрекеттесу нәтижелерін болжау қабілеті;
- перцептивті-баланың ішкі әлеміне ену, оның жағдайын түсіну қабілеті;
- экспрессивті - эмоционалдық жарықтығын және бағыттағы көріністері эмоциялар, ым-ишарамен сөйлеу.

Педагогикалық шеберлік тек білім мен дағдыларға ғана емес, сонымен қатар мұғалімнің жеке қасиеттеріне де байланысты. Әрбір мұғалім-оқушының дамуына әсері зор және оны ешқандай педагогикалық техникамен алмастыруға болмайтын тұлға.

Қазіргі уақытта теорияда да, іс-тәжірибеде де «құзыреттілік» ұғымы кеңінен қолданылады. Егер мұғалімнің кәсіби құзыреттілігі туралы айтатын болсақ, онда зерттеушілер осы тұжырымның мазмұнына сәйкес мұғалімнің өзі және білім беру мекемесінің әкімшілігі қалыптастырған педагогикалық міндеттерді өз бетінше және тиімді шешуге мүмкіндік беретін мұғалімнің жеке мүмкіндіктерін қамтиды.

Г.М.Коджаспирова педагогтың кәсіби құзыреттілігін педагогикалық шеберлік топтары түрінде ұсынады [4]. Автор шеберліктің 10 түрін бөліп көрсетеді. Бөлінген топтардың маңыздылығы мен айқындылығы анық көрсетіледі.

Бүгінде әртүрлі кәсіптердің өкілдері – мұғалімдер, дәрігерлер, инженерлер, кәсіпкерлер кәсіби имидже сәйкес келуі тиіс. Кәсіби имидждің жетістігінің құпиясы басқа адамдардың болжамдарына сәйкес келетін көріністі жасау мүмкіндігіне тікелей байланысты.

"Имидж-белгілі бір құндылық сипаттамаларын бөліп көрсететін, біреуге эмоциялық-психологиялық әсер етуге арналған мақсатты түрде қалыптасқан бейне (қандай да бір адамның, құбылыстың, заттың)...» [5].

Жеке имидж мәселесі педагогика ғылымында тұлғаның ішкі мәдениетінің көрінісі ретінде арнайы зерттелмеген. Алайда, бүгінгі таңда жеке имидждің тақырыптың бірегейлігін таныстыру және бекіту ретіндегі рөлі жеке тұлғаның кәсіби сәйкестендірілуі мен өзін-өзі дамытуын ғана емес, сонымен қатар мұғалімнің педагогикалық іс-әрекеті мәдениетінің қалыптасуын анықтай отырып, өзекті мәселелердің біріне айналуда.

Мұғалімдерді қысқа қарым-қатынастан кейін немесе мүлде байланыссыз сыртқы белгілермен дәл танылуы мүмкін. Әр мамандыққа қабілеттер жиынтығы, сезімдер мен ойлар қажет. Адам қандай да бір қызмет түрімен неғұрлым ұзақ айналысса, соғұрлым ол кәсіби із қалдырады. Педагогикалық мамандықтың барлық ерекшеліктері мұғалімнің имиджінде із қалдырады.

Имиджді сәтті қолдану бастапқы психологиялық-педагогикалық принциптерді білуді қамтиды және төмендегідей болады деп есептейміз:

- көрнекі бейненің үйлесімділік принципі;
- коммуникативтілік принципі-ақпараттық қарым-қатынастың әртүрлі формалары мен тәсілдері;
- өзін-өзі реттеу және ортобиоз принципі (дене мен жанның өзін-өзі сақтау технологиясы туралы ғылым);
- сөйлеу әрекетінің принципі.

Осы принциптер мұғалімнің кәсіби шеберлігін жетілдірудің әртүрлі формалары мен әдістерін шебер қолдана отырып, тұрақты факторлар ретінде әрекет етеді.

Қазіргі педагогикалық қоғамдастықта мұғалімнің сәтті имиджінің келесі технологиялары ерекшеленеді:

1. Қажеттілік деңгейін анықтау арқылы өмірдің мәнін табыңыз;
2. Жақсы жаққа өзгерте алатындығыңызға талдау жасай отырып, өз қабілеттеріңіз бен мүмкіндіктеріңізді түгендеңіз;
3. Өзін-өзі бағалауды дамытыңыз, төмен немесе жоғары өзін-өзі бағалаудан арылыңыз;
4. Сіздің ережелеріңіз: өзін-өзі тәрбиелеу, өзін-өзі ұйымдастыру, өзін-өзі бақылау, өзін-өзі тәрбиелеу, яғни кәсіби өсуге, ғылымға, психологияға үнемі қызығушылық;
5. Табысқа жетудің уәжін үнемі ынталандырып отырыңыз, әр қадамыңызды атап өтіңіз және мақтан етіңіз;
6. Позитивті ойлауды, сәтсіздікті сәттілікке айналдыру қабілетін дамытыңыз;
7. Рухани азық алып отыруға жұмыс жасаңыз, тек рухани зандарды сақтай отырып, сіз сәттілікке жол таба аласыз. Мұғалімнің «өсу» қабілеті мен тілегі – мұғалімнің басты қасиеттерінің бірі [6].

Осылайша, мұғалімнің имиджі келесі құрылымдық компоненттерден тұрады: жеке қасиеттер, коммуникативті, кәсіби қызмет пен мінез-құлық ерекшеліктері. Сезімдердің ауызша және вербальды емес көрінісі әдістерін меңгерген және оларды мақсатты түрде қолданатын эмоционалды бай мұғалім сабақты жандандырып, оны мәнерлі етіп, табиғи қарым-қатынасқа жақындата алады.

Мұғалім балалар мен ересектер арасындағы делдал болып табылады. Ол бала психикасының ерекшеліктерін біледі. Бастауыш сынып мұғалімінің жұмысын басқалармен салыстыруға болмайды, өйткені оның жұмысының нәтижесі - адамның өзі, оның барлық жеке қасиеттері.

Біздің ойымызша, барлық бастауыш сынып мұғалімдерге тән болатын жеке қасиеттер:

Біріншісі - бастауыш мектеп мұғалімінің кәсібилігі. Бұл балалармен жұмыс жасаудағы психологиялық білім мен дағдылардың, сондай-ақ кәсіби қабілеттер мен мүдделердің кешені. Кәсіби дайындық педагогикалық қарым-қатынас стилін, оның басқаларға қатынасын анықтайды.

Кәсібилік - өз бетінше оқып -үйрену емес, оқытуға бағытталу, тәрбиелеу емес, тәрбие процестерін басқару болып табылады. Педагогикалық шеберліктің өзегі - адамның жеке басының қалыптасуын қамтамасыз ететін барлық процестерді басқару.

Екіншісі - эмпатия. Бұл сезім арқылы мұғалім адамдардың эмоционалды тәжірибесіне енеді. Нағыз мұғалім осы жеке қасиетке ие болуы керек, ол балаларға жанашырлық таныта білуімен қатар, балаларға осы сапаны үйретуі керек. Бұл адамдар арасындағы қарым - қатынасын жақындастыратын қасиет. Бастауыш сынып мұғалімінде эмпатия мұғалімнің жауаптылығында, оның сезімталдығы мен мейірімділігінде, сондай-ақ сапалы-педагогикалық әдептілікке деген қамқорлығында көрінеді, бұл мұғалім өзін лайықты түрде, әдептілік шеңберіне сәйкес ұстауы керек екендігінде көрінеді, сол арқылы ол өзінің шеберлігі мен кәсібилігін көрсетеді.

Үшіншісі - педагогикалық қырағылық. Мұғалімнің баланың дамуындағы өзгерістерді бақылап отыратындығында, одан қандай да бір перспективаларды көретіндігінде және оған алға жылжуға көмектесетіндігінде көрінеді. Мұғалім балаларды сезіне, түсіне білуі керек.

Төртіншісі - кәсіби қарым - қатынас мәдениеті мұғалімнің маңызды сапасы болып табылады. Бұл мұғалім мен оқушы арасындағы, оқушылардың өзара қатынасы, ата-ана мен мұғалім арасындағы және педагогикалық ұжым арасындағы қарым-қатынас дұрыс ұйымдастырылуы керек екендігінде көрінеді.

Бесіншісі - педагогикалық рефлексия. Бұл өзіндік талдау және олардың жұмыс нәтижелерін бағалау. Әр мұғалім өз жұмысын бағалай білуі, жетістіктері мен сәтсіздіктерін талдай білуі керек.

Алтыншысы - зерттеу және ғылыми-танымдық қабілеттер. Олар мұғалімнің жаңа ғылыми білімді меңгеру, педагогика, психология және әртүрлі әдістер саласында зерттеу жұмыстарын жүргізу қабілетінде көрінеді.

Зерттеу нәтижелері және талқылануы. Бұл мақалада Ілияс Жансүгіров атындағы Жетісу университетінің «**Бастауышта оқытудың педагогикасы мен әдістемесі**» мамандығының 3-4 курс студенттерімен болашақ педагогтардың арасында олардың педагогикалық мамандық туралы көзқарастарын білу мақсатында сауалнама жүргізілді. Сауалнамаға барлығы 33 студент қатысты. 3-4 студенттерді алып отырған себебіміз, үш-төрт жыл оқу барысында бастауыш сынып мұғалімі мамандығына деген көзқарастары толық қалыптастып, белгілі бір мақсат қойып отырғандығы байқалады.

Сауалнама сұрақтары: 1. *Неліктен бастауыш сынып мұғалім мамандығын таңдадыңыз?* (бір сөйлеммен жазу) Студенттердің бірінші сұраққа берген жауаптар талдау нәтижесі көрсетілгендей 33 студенттің 12 -сі (33%) балаларды жақсы көретіндіктен, 7-уі (21%) сұранысқа ие болғандықтан, 7-уі (21%) кішкентайымнан мұғалім болу арманы екендігі, 5-уі (15%) ата-анамның нұсқауы бойынша келгендіктен, тек 2 (8%) студент қана бастауыш сынып мұғалімі жеңіл екен деген жауаптар берген. 2. *Сіз өз таңдауыңызды дұрыс орындадыңыз деп ойлайсыз ба?* Студенттер екінші сұрақ бойынша мынадай жауап берді: иә-25 студент (75,7%), жоқ-5 студент (15,3%), жауап беруге қиналамын-3 студент (9%). 3. *Егер сізде мамандықты өзгертуге нақты мүмкіндік болса, сіз не істер едіңіз?* Студенттердің 23-і (69,6%) өзгертпес едім, 5 (15,2%)-ауысып кетер едім, 5 (15,2%)-кеш екендігі деп жауап берген. 4. *Егер сіз өз мамандығыңыз бойынша бастауыш сынып мұғалімі болмасаңыз, онда сіз қандай мамандықты таңдайсыз?* 27 студент (81,8%) – қоғамға лайықты орны бар, әлеуметтік маңызды, келешегі бар мамандық екендігі, яғни өзгертпейтіндігін, 2-і (6%) аудармашы, 1-і (3%) дизайнер, 1-і (3%) биология пәнінің мұғалімі, 2-і (6%)-экономист деп жауап берді. 5. *Тәрбие жұмысы сізге сабақ беруден гөрі ұнайды деген пікірмен келісе аласыз ба?* Бұл сұраққа студенттердің 23 студент (69,6%)- келіспейтінін, 4 студент (12,3%) – келісетінін, 6 студент (18%) – қатар жүретінін жазып кетті. 6. *Қандай ұжымда жұмыс жасауды қалайсыз?* Студенттердің барлығы дерлік достығы, ауыз біршілігі жарасқан, шығармашылықпен айналысатын, бір-біріне көмекке келетін, түсіне алатын, әдістемелік жұмыстың сыр-қырын білетін ұжымда жұмыс жасағысы келетіндігін жазды. 7. *Біліктілікті арттырудың қандай формалары сізге пайдалы болып көрінеді?* 30 студент (90%) – біліктілікті арттыру курстары, 3 студент (10%) – біліктілікті қашықтықтан арттыру курстары. 8. *Сіздің ойыңызша, мұғалімге арналған мақала қандай болуы керек?* 8 студент (24,2%) – мұғалімді шабыттандыратын мақала, 11 студент (33,3%) – мұғалімнің біліктілігін арттыру үшін қажетті мақала, 9 студент (27,2%) – әдістемелік көмек беретін мақала, 1 студент (3%) – мұғалім мамандығының қаншалықты қажетті екендігі туралы мақала, 4 студент (12%) – зерттеу мақалалары сияқты жауап алынды. 9. *Мұғалім имиджін сипаттап беріңіз.* 20-сы (60%) – өзіндік жеке және кәсіби қасиеттері дамыған тұлға, 3 студент (9%) - сыртқы келбеті ым-ишара, тембр және дауыс күші, әдептілік, жүріс-тұрысы мұғалімге сай, 5 студент (15%) – өз мамандығының сыр қырын білетін тұлға, 5 (15%) – мұғалімнің рухани және интеллектуалдық дамуы, мүдделері, құндылықтары бар деген жауап алынды.

Студенттердің сұрақтарға берген жауаптарын талдау нәтижесі көрсеткендей, педагогикалық мамандық қоғамда сұранысқа ие екенін, алайда үнемі шабыттың, уәждің, тәжірибенің, шеберліктің, бәсекелестіктің қажет екені анықталды.

Мұғалім қаншалықты кәсіби дайындалса да, ол өзінің жеке қасиеттерін үнемі жетілдіріп отыруға міндетті, осылайша өзінің имиджін құрады, өйткені мұғалім мамандық емес, бұл өмір салты.

Бастауыш сынып мұғалімінің қоғамға пайдасы мол екеніне бәрімізге белгілі. Алдыға қойылған талаптарды орындау міндетті болып табылады. Әрбір болашақ мұғалімнің уәжін жандандырып отыру маңызды. Осыған байланысты болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінің осы мамандықты таңдауда 10 түрлі себебін ұсынамыз.

1. Бастауыш сынып мұғалімі- баланың алдағы өміріндегі білімнің негізін құраушысы.

Баланың алғашқы мұғалімі-оқыту үшін планканы орнататын адамдар. Баланың мектепке деген сүйіспеншілікті сіңірте алатын, белгілі бір тәртіпті ұстанып үйренетін, ата-аналардан басқа қарым-қатынасынан тыс бірінші тәжірибені көрсететін тұлғалар. Осының барлығы білім берудің өте маңызды аспектілері, өйткені олар баланың мінез-құлқында да, кейінгі жылдары да академиялық тұрғыда да табысқа жетуіне негіз қалайды. Бастауыш мектеп-бұл көптеген жылдар бойы оқитын пәндермен алғашқы танысу. Мұғалімнің математика, тіл білімі және жаратылыстану ғылымдары сияқты пәндерге қызығушылығын арттыру қабілеті де, болашақта бүкіл мектептегі білім сапасының артуына да септігін тигізеді.

Ерте кезеңде баланың назарын аудармауы, әсіресе егер бала мектептегі әлеуметтену аспектісіне тап болса, одан әрі оның оқуына айтарлықтай кедергі келтіруі мүмкін. Сонымен қатар, баланы оқуға үйрету өте маңызды, себебі оқу-кез келген пәнді оқудың негізі болып табылады. Бұл бастауыш сынып мұғалімдерінің үлкен жұмысы, сондай-ақ балаларға осындай маңызды дағдыларды дамытуға көмектесу үшін өте пайдалы.

2. Бастауыш сынып мұғалімі әртүрлі пәндерді бағалау қабілетіне ие болады.

Бастауыш сынып мұғалімдерінің басқа мұғалімдер алдындағы үлкен артықшылықтарының бірі-бір күнде бірнеше түрлі пәндерді оқыту мүмкіндігі. Бұл күні бойы бір пәнді оқытудың бірқалыпты болуын жояды және бұл мұғалімдерге өз оқушыларын көптеген түрлі қабілеттерін көруге мүмкіндік береді. Мысалы, математикамен күресетін, бірақ оқуда табысқа жеткен оқушы мұғалімге әлсіз ғана емес, күшті жақтарын көрсете алады. Барлық пәндерді оқытудың тағы бір артықшылығы-әр түрлі іс-әрекеттерді сабаққа қосу мүмкіндігі. Бастауыш сынып мұғалімдері өз сабақтары арқылы өзара іс-қимыл өздерінің шығармашылық қабілеттерін және даралығын дамыта алады. Бастауыш сыныптардың көптеген мұғалімдері бір кезекте әр түрлі пәндерді оқытады, сондықтан, егер біреу ғылымға, ал екіншісінде-тілдік өнерге деген сүйіспеншілік болса, олардың әрқайсысы өзіне ұнайтын сабақты оқи алады.

3. Бастауыш сынып оқушылары энергия мен толқуды танытудың шебері.

Бастауыш мектепте көптеген басқа орталарда сезілмейтін белгілі бір толқу сезімі байқалып тұрады. Балалар оқуды, өз айналасын, бір-бірін ұнатады, жаңа мәлеметтерді көруге құштар болып тұрады. Бастауыш сынып мұғалімдері оқушыларды өзгеше сезінбейтін жаңа заттармен таныстыру мүмкіндігіне ие болғандықтан, сыныпта көңілді және бақыт атмосферасын жасайды. Мектеп бастауыш сынып оқушылары үшін алғашқы рет мұражайларға, фабрикаларға, кәсіпорындарға және ешқашан болмаған басқа жерлерге экскурсиялар жасап, кітапханаға барып, жиналыстарды және басқа да қызықты іс-шараларды көре алады. Баланың өміріндегі жаңа тәжірибені бастан кешірудің куәсі болады деген сезім бастауыш сынып мұғалімі үшін өте пайдалы.

4. Бастауыш сынып мұғалімі ерекше қажеттілігі бар оқушылардың мәселелерін шешуге көмектеседі.

Ерекше қажеттілігі бар оқушылардың көптеген ата-аналары олардың балалары мектепке бара бастағанға дейін басқалардан ерекшеленетінін білмейді. Бастауыш сынып мұғалімдері мұндай айырмашылықтарды жиі байқайды. Проблемаларды анықтау және балаға ең жақсы шешім ұсыну үшін ата-аналармен, мамандармен және әкімшілікпен тығыз байланыста болады. Бұл бастауыш сынып мұғалімдерінің жауапкершілігінің маңызды бөлігі, себебі белгілі бір бейімделудің немесе қосымша қолдау жүйелерінің болуын қамтамасыз етуге көмектесу арқылы, баланың мектептегі құрдастары сияқты табысты болуы әбден мүмкін.

5. Бастауыш сынып мұғалімінде көптеген балалармен ерекше қарым-қатынас қалыптасады.

Бір сыныпты күні бойы оқыту, төрт жыл бойы мұғалім мен оқушы арасындағы берік байланысты нығайтуға көмектеседі. Оқушы мұғалімге сенуді үйренеді, тіпті өмір бойы онымен маңызды оқиғалармен бөлісе алады. Көбінесе бастауыш сынып мұғалімдерін бітіру кештеріне, тіпті үйлену тойларына шақырылады.

Кейбір мұғалімдер үшін олардың оқушылары да екінші отбасына айналады. Олар спорттағы немесе өнердегі жетістіктерін бақылап, бағдарламалар мен конференцияларға қатысып, олар туралы отбасы мүшесі ретінде ойлайтын болады.

6. Мектепте жұмыс жасау режимі бастауыш сынып мұғалімінің өмір салтына сәйкес келеді.

Мұғалім бола тұра, демалыс және жазғы демалысты өз деңгейінде қамтамасыз ете алмайды. Себебі, олардың көпшілігі алдағы сабақтарды да, келесі жылға арналған оқу жоспарын да жұмыс істеуге немесе өздері үйреткен сабақтарды қайта қарап, қайта құруға көп уақыт жұмсайды. Алайда, басқа мамандықтарда жоқ икемділіктің белгілі бір деңгейіне жетуге мүмкіндік береді. Бұл отбасын тәрбиелеудің тамаша кестесі, өйткені мұғалімдер әдетте балаларымен бірдей демалыс күндерін өткізеді. Сонымен қатар, бұл сыныптан тыс жұмыстарға қатысу, балалардың демалыс пен жазғы демалысты жоспарлау үшін ыңғайлы.

7. Өмір бойы білім алу.

Көптеген мұғалімдер өмір бойы білім алу идеясын жақсы көреді. Мұғалімдерден бірнеше жыл сайын қайта аттестациялауды талап етеді, бұл мұғалімдер үшін білім берудегі өзгерістер туралы, сондай-ақ әртүрлі пәндер үшін оқытылатын ұғымдар туралы хабардар болу тәсілі.

8. Ересек адамдардан қарағанда балаларға көңіл бөлу олардың жанында болу бастауыш сынып мұғаліміне тән.

Шындығында, кейбір ересектермен жұмыс жасау қиынға соғады. Ал балалар мұғалімге ұнағысы келеді, сондықтан олармен әдетте ымыраға келу оңай. Олар жаңа достар тапқанды ұнатады, күн сайын көңілді болып, таусылмас энергиямен бөлісе алады.

9. Бастауыш сынып мұғалімі – оптимист.

Кез келген жұмыстың өз қиындықтары болады, нәтижесі шықпайтындай көрінеді. Мұғалімдер шыдамды және ынталы болуы керек, себебі оқушылардың болашағы осыған байланысты. Оптимизм-табысты мұғалім болудың негізгі элементі.

10. Сіз білім берудің маңыздылығын түсінесіз.

Барлығы білімді бағалай бермейді. Егер мұғалімдер оқушыларға мектептің маңызды екенін және білім-бұл өмірдегі құнды актив екенін жеткізбесе, олар мұны ешқашан түсінбейді. Мұғалімдер балаларға мектеп көңілді және қызықты болуы мүмкін екенін, сондай-ақ оқушыларға өзін және қажырлы еңбектің маңыздылығын жақсы түсінуге мүмкіндік беретіндігін көрсетуі тиіс.

Білім беру үшін бұл құндылық сыныпта тоқтап қалмауы керек. Мұғалімдер ата-аналар ұйымдарына, білім беруді жақсарту жөніндегі қоғамдық күш-жігерге және басқа да сыртқы ресурстарға тартылуы тиіс. Мұғалімдер-бұл балаларды мектепке баға беруге және оған басымдық беруге үйретуге қатысты қоғамның ең үлкен жетістігі. Олар өмір бойы оларды

қадағалау үшін ерте жастан бастап балалардың оқуға деген сүйіспеншілігін тұтату жолдарын табу керек.

Қорытынды. Бастауыш сынып мұғалімінің жеке және кәсіби дамуы жағдайды талдауды, шешім қабылдауды, еңбек нәтижелерін санада болжауды, оларға қол жеткізу үшін іс-шаралар бағдарламасын құруды, оларды нақты орындалатын әрекеттермен салыстыруды және түзетуді қамтамасыз ететін функционалды жүйенің қызметі ретінде тұтас жүзеге асырылады. Әр мұғалім, оның мамандану пәніне қарамастан, белгілі бір кәсіби талаптарға сәйкес келуі керек, адамның жалпыадамзаттық қасиеттерінің жиынтығына, оның сәтті кәсіби қызметі үшін қажетті педагогикалық білім мен дағдыларға ие болуы керек.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1 Қазақстан Республикасының жаңа формация педагогының үздіксіз педагогикалық білім беру тәжірибесі. ҚР Білім және ғылым министрлігі. Астана, 2005. -15 б.

2 «Ұстаз – өзгертуші тұлға. Педагогтардың санасын жаңғырту» әдістемелік ұсынымдамалары – Астана: Ы.Алтынсарин атындағы ҰБА, 2018.-87 б.

3 Кузьмина Н.В. Структура педагогических способностей. - М.:2004.

4 Коджаспирова Г.М. Педагогика: учеб.–М.: Гардарики, 2004.–с.428–429

5 Современный словарь иностранных слов. – М., Изд-во «Русский язык». – 1993. – С. 299.

6 Черниченко Б.А. Современный молодой учитель — от профессионального самоопределения до профессиональной устойчивости // Вестник Алтайского государственного педагогического университета – 2016 – № 3 – С. 10-14.

References:

1. Qazaqstan Respublikasynyñ jaña formasia pedagogynyñ üzdiqsiz pedagogikalıyq bilim beru tıjırymdamasy. QR Bilim jäne ğylym ministrlyğı. Astana, 2005. -15 b.

2. «Üstaz – özgertuşi tülğa. Pedagogtardyñ sanasyn jañğyrtu» ädistemelik üsynymdamalary – Astana: Y.Altynsarin atyndağy ŪBA, 2018.-87 b.

3. Kuzmina N.V. Struktura pedagogicheskikh sposobnostei. - M.:2004.

4. Kojaspirova G.M. Pedagogika: ucheb.–M.: Gardariki, 2004.–s.428–429

5. Sovremennyi slovär inostrannyh slov. – M., İzd-vo «Ruski iazyk». – 1993. – S. 299.

6. Chernichenko B.A. Sovremennyi molodoi uchitel — ot profesionälnoġo samoopredelenia do profesionälnoi ustoichivosti // Vestnik Altaiskogo gosudarstvennogo pedagogicheskogo universiteta – 2016 – № 3 – S. 10-14.